

Leyla Akif qızı Yadigarova

fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktorant
Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutu
<https://orcid.org/0000-0001-8445-2976>
[https://doi.org/10.69682/azrt.2024.91\(1\).71-76](https://doi.org/10.69682/azrt.2024.91(1).71-76)

ALİ TƏHSİL MÜƏSSISƏLƏRİNİN TƏDQIQAT MƏHSULDARLIĞINA TƏSİR EDƏN AMİLLƏR

Лейла Акиф гызы Ядигарова

докторант по программе доктора философии
Институт Образования Азербайджанской Республики

ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКУЮ ПРОДУКТИВНОСТЬ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Leyla Akif Yadigarova

doctoral student in the program of doctor of philosophy
Institute of Education of the Republic of Azerbaijan

FACTORS AFFECTING RESEARCH PRODUCTIVITY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Xülasə. Cari dövrdə ali təhsil müəssisələri arasında mövcud olan rəqabət, qlobal bilik istehsalı və bilik iqtisadiyyatına əsaslanan bir kontekstdə ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat fəaliyyəti yeni biliklərin əldə edilməsi, yayılması və cəmiyyətin xeyrinə istifadə edilməsi baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu baxımdan, ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat fəaliyyətinin göstəricisi olan tədqiqat məhsuldarlığına təsir edən faktorların müəyyən edilməsi və gələcək tədqiqat fəaliyyətinin düzgün təşkili, planlaşdırılması və idarə edilməsi məsələlərinin daha dərin araşdırılması məqsəduyğun hesab edilir. Bundan əlavə, yeni təhsil siyasətləri ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat fəaliyyətinə üstünlük verdiyinə və tədqiqat universitetlərinin yaradılmasını təşviq etdiyinə görə tədqiqat məhsuldarlığına təsir edən fərdi və institusional amillərin araşdırılması xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Açar sözlər: *tədqiqat məhsuldarlığı, tədqiqat fəaliyyəti, ali təhsil müəssisələri, tədqiqat məhsuldarlığının ölçülməsi*

Резюме. В условиях экономики, основанной на новых знаниях, ведущей к современной глобальной конкуренции между университетами мира, исследовательская деятельность университетов приобретает особое значение с точки зрения создания, распространения и использования новых знаний на благо общества. С этой точки зрения представляется целесообразным определить факторы, влияющие на научную продуктивность университетов, и глубже изучить вопросы правильной организации, планирования и управления будущей исследовательской деятельности. Кроме того, поскольку новая образовательная политика отдает приоритет исследовательской деятельности высших учебных заведений и поощряет создание исследовательских университетов, особое значение имеет изучение индивидуальных и институциональных факторов, влияющих на продуктивность исследований.

Ключевые слова: *исследовательская продуктивность, исследовательская деятельность, высшие учебные заведения, измерение исследовательской продуктивности*

Summary. In the context of knowledge production and knowledge-based economy leading to current global competition among universities of the world, the research activity of universities is of particular importance in terms of creating, disseminating and using new knowledge for the benefits of society. From this point of view, it is considered appropriate to determine the factors having an influence on the research

productivity of universities, and to study deeper the issues of proper organization, planning and management of the future research activity. In addition, as new educational policies prioritize the research activities of higher education institutions and encourage the establishment of research universities, it is of particular importance to investigate individual and institutional factors affecting research productivity.

Key words: *research productivity, research activity, higher education institutions, assessment of research productivity*

Giriş

Ali təhsil müəssisələrinin (ATM) əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biri olan elmi tədqiqat fəaliyyətinin tədqiq edilməsi, stimullaşdırılması və genişləndirilməsi hal-hazırda qlobal ali təhsil məkanında, xüsusilə də bilik iqtisadiyyatı kontekstində xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Artıq uzun müddətdir ki, ali təhsil müəssisələrinin innovasiyaların tətbiq edilməsi və iqtisadi inkişafın təşviq edilməsi prosesində müstəsna rolu tanınır və bu istiqamətdə qlobal bilik iqtisadiyyatına inteqrasiyanın təmin edilməsi üçün müxtəlif addımlar atılır. Bu baxımdan, ali təhsil müəssisələrinin rəqabətqabiliyyətlilik məsələsi xüsusi diqqət cəlb etməkdədir. Belə ki, son dövrlərdə bir sıra ölkələrdə ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat məhsuldarlığı anlayışı sahə üzrə alimlərin xüsusi marağına səbəb olmuşdur. Xüsusilə də, ali təhsil müəssisələri arasında mövcud olan rəqabət, bilik istehsalı və bilik iqtisadiyyatına əsaslanan bir kontekstdə ali təhsil müəssisələrinin elmi tədqiqat fəaliyyəti yeni biliklərin əldə edilməsi, yayılması və cəmiyyətin xeyrinə istifadə edilməsi baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Hesab edilir ki, ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat fəaliyyəti yeni nəsil kadrların yetişdirilməsi, müəllim və tələbə heyətinin tədqiqata cəlb edilməsi, elm və təhsilin inteqrasiyası, təhsil proqramlarının yeni tələblərə uyğunlaşdırılması vasitəsilə ölkənin iqtisadi inkişafına və cəmiyyətin sosial-iqtisadi rifahına müsbət töhfə verir. Bu baxımdan, ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat fəaliyyətinin göstəricisi olan tədqiqat məhsuldarlığına təsir edən faktorların müəyyən edilməsi və gələcək tədqiqat fəaliyyətinin düzgün planlaşdırılması, təşkili və idarə edilməsi məsələlərinin daha dərin araşdırılması məqsədəuyğun hesab edilir. Son illərdə Azərbaycanda da elm və təhsilin inkişaf etdirilməsinə xüsusi diqqət ayrılır. Belə ki, Azərbaycanda əmək məhsuldarlığının, dayanıqlı iqtisadi artımın, istehsal sektorunda rəqabət qabiliyyətinin və ölkənin qlobal bazarlara inteqrasiyasının gücləndirilməsi məqsədilə bir sıra mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Buna baxmayaraq, Azərbaycanda iqtisadiyyatın qeyri-neft sahələrinin inkişafı üçün mövcud olan tədqiqat imkanlarının məhdud olması ilə əlaqədar olaraq, bu sahədə daha çox araşdırmaların həyata keçirilməsinə ehtiyac yaranmışdır (Amirova, G., & Valiyev, A. 2021). Qeyd olunanlar nəzərə alınaraq, bu məqalədə tədqiqat məhsuldarlığı anlayışı, eyni zamanda, tədqiqat məhsuldarlığına təsir edən amillər və tədqiqat məhsuldarlığının göstəricilərinin yüksəldilməsi üçün imkanlar və yollar tədqiq edilir.

Ədəbiyyat təhlili

Artıq uzun müddətdir ki, ali təhsil müəssisələrinin elmi-tədqiqat fəaliyyəti beynəlxalq araşdırmaların predmetinə çevrilməklə həm qlobal, həm də lokal təhsil kontekstlərində prioritetlərdən hesab olunur (Leathwood, C. & Read, B., 2013). Hesab edilir ki, keyfiyyətli elmi-tədqiqat fəaliyyəti və yüksək tədqiqat məhsuldarlığı ilə bağlı tələblər təkcə tədqiqatyönlü institutlar qarşısında deyil, həm də bütün ali təhsil müəssisələrinin professor-müəllim heyəti qarşısında qoyulmalıdır (Lucas, C., & Murry, J., 2011).

Qeyd edilməlidir ki, müxtəlif dövrlərdə bir çox alimlər tərəfindən tədqiqat məhsuldarlığı konsepsiyası və ona təsir edən amillər dərinlənən araşdırılmışdır (Hemmings, B. və Russell K., 2016; Beerkens, M., 2013; Ajjawi, R., Crampton, P. and Rees, R., 2018; Wester, K., et al. 2019). Tədqiqat məhsuldarlığının artırılmasının qlobal universitet reytinglərində adekvat mövqenin tutulması, xüsusi istedadlı tələbə və müəllim heyətinin, eləcə də dövlət və özəl sektordan maliyyə resurslarının cəlb edilməsi, milli və qlobal səviyyədə prestijin yüksəldilməsində müstəsna rola malik olması ali təhsil müəssisələrinin rəhbər heyətinin və tədqiqatçıların marağını cəlb etməkdədir.

Tədqiqat məhsuldarlığının ölçülməsi

Qeyd olunduğu kimi, ali təhsil müəssisələrinin elmi-tədqiqat fəaliyyətinin əsas göstəricilərindən biri tədqiqat məhsuldarlığı hesab edilir. Çətin və mürəkkəb bir proses olmasına baxmayaraq, ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat məhsuldarlığının ölçülməsi ali məktəblərin, tədqiqatçıların və aka-

demik sistemlərin məhsuldarlığının qiymətləndirilməsi üçün kritik əhəmiyyət kəsb edir.

Global elm məkanında tədqiqat məhsuldarlığının ölçülməsi ilə bağlı müxtəlif yanaşmalar mövcuddur. XX əsrin sonunda hesab edilirdi ki, tədqiqat məhsuldarlığı özündə bu fəaliyyət növlərini ehtiva edir: akademik və ya peşəkar jurnallarda məqalələrin dərc edilməsi, təkmüəllif və ya həmmüəllif yolu ilə yazılan kitab və ya monoqrafiyanın nəşri və ya redaktə edilməsi, habelə kitab rəylərinin nəşri (Pellino, G. R., Blackburn, R. T., & Boberg, A. L. (1984).

Harris (1990) hesab etmişdir ki, tədqiqat performansının izah edilməsi və qiymətləndirilməsi üçün dörd əlaqəli, lakin fərqli ölçmə meyarlarından istifadə edilməlidir: tədqiqatın təsiri, keyfiyyət, əhəmiyyət və kəmiyyət. Tədqiqatın təsiri aparılmış tədqiqatın təsir dairəsini ifadə etməklə alimlər tərəfindən ona edilən istinadların sayı ilə ölçülür.

Əhəmiyyət və keyfiyyət üzrə göstəricilər ekspertlərin dəyər mühakimələri vasitəsilə müəyyən edilir və adətən həmkarların rəyləri ilə ölçülür. Dörd ölçü arasında kəmiyyət amili digər bütün ölçülərdən daha sadə və dəqiq olmaqla nəşrlərin sayı ilə ölçülür. Harrisə görə, təsir və kəmiyyət arasında güclü əlaqə mövcuddur (Harris, G. 1990). Dundar və Levis də tədqiqat məhsuldarlığını əsasən jurnal nəşrləri ilə ölçülə bilən asılı dəyişən kimi təsvir etmişlər (Dundar, H. & Lewis, D. R. 1998). Bəzi alimlər hesab edirlər ki, tədqiqat məhsuldarlığı üç faktor nəzərə alınmaqla ölçülməlidir: hər tədqiqatçıya düşən nəşrlərin illik sayı, hər nəşrin dərc edildiyi jurnalların orta impakt amili və hər bir tədqiqatçının bir məqaləsinə edilən istinadların orta illik sayı (Turner, L., & Mairesse, J. 2005). Hazırda, tədqiqat məhsuldarlığının ölçülməsi zamanı yalnız kəmiyyət göstəricilərinin nəzərə alınmasının bir sıra alimlər tərəfindən doğru hesab edilməməsinə baxmayaraq, kəmiyyət amili bir neçə dünya universitet reytinglərinin tərtib olunması prosesində vacib faktorlardan biri olmaqda davam edir.

Elmi ədəbiyyatda geniş müzakirələrə səbəb olan digər məsələ qismində isə kəmiyyət indikatorları ilə yanaşı keyfiyyət göstəricilərin də nəzərə alınması çıxış edir. Belə ki, bir qrup alim hesab edir ki, ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat məhsuldarlığının daha ətraflı ölçülməsi üçün nəşrlərin sayı ilə yanaşı həmin nəşrlərin hansı

kateqoriyaya aid jurnallarda və hansı nəşriyyat evində dərc olunması da nəzərə alınmalıdır. Qeyd olunmalıdır ki, qlobal universitet reytinglərinin tərtib olunması zamanı əsasən “Science Citation Index”, “Web of Science” və ya “Scopus” kimi elmi bazalarda indeksləşdirilmiş jurnallarda dərc olunmuş nəşrlər nəzərə alınır. Beləliklə, bu indekslər tərəfindən keyfiyyət meyarı tətbiq edildiyi üçün məhdud sayda jurnal nəzərə alınır və əsasən, ingilis dilində olan nəşrlərə üstünlük verilir.

Ümumilikdə hesab edilir ki, çoxlu sayda meyarların mövcud olmasına baxmayaraq, tədqiqat məhsuldarlığının ölçülməsi üçün üç əsas meyarın nəzərə alınması kifayət edir: nəşrlərin sayı, nəşrlərin dərc olunduğu jurnalların orta impakt amili və istinadların orta illik sayı. Universitetlərin tədqiqat performansının daha dərinəndən qiymətləndirilməsi üçün isə yuxarıda qeyd olunanlarla yanaşı digər meyarlar da nəzərə alınmalıdır: nəşr olunan kitabların sayı, redaktə edilmiş kitabların sayı, kitablarda dərc olunmuş fəsillərin sayı, qeydiyyatda alınmış patentlərin sayı, cəlb edilmiş tədqiqat qrantlarının sayı, tədqiqat layihələrində iştirak, əldə edilmiş fəxri fərman və mükafatlar, konfranslarda iştirak və məruzələrin sayı, elmi rəhbərlik edilən magistr və doktorant tələbələr sayı, xarici həmkarlarla peşəkar əlaqələrin və birgə tədqiqat layihələrin mövcud olması və s. (Tamtekin Aydın, O. 2017).

Tədqiqat məhsuldarlığına təsir edən amillər

Tədqiqat məhsuldarlığına təsir edən amillər müxtəlif aspektlərdən araşdırılmış və bu istiqamətdə olan araşdırmalarda ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat məhsuldarlığına təsir edən bir çox fərdi amillər və institusional proseslər tədqiq edilmişdir. Ümumilikdə, hesab olunur ki, tədqiqat məhsuldarlığına maliyyə resursları (Abramo, G., D'Angelo, C. A., & Murgia, G., 2016); Lane, J., & Langevin, M., 2011), fakültə heyətinin və elmi-pedaqoji heyətin kəmiyyət və keyfiyyəti (Vlassopoulos, M. J., & Patsopoulos, N. A., 2010), universitetin infrastrukturu (Tang, L., Liu, X., & Zhang, C., 2016), multidisiplinar və intradisiplinar əməkdaşlıq (Wuchty, S., Jones, B. F., & Uzzi, B., 2007), təşkilati dəstək (Salmi, J., 2009), tədqiqat mədəniyyəti (Ma, Y., & Lee, J., 2019), universitetin yerləşdiyi yer (Fischer, M. M., & Varga, A., 2011) və digər amillər təsir edir.

Ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat məhsuldarlığına təsir edən amillərin daha detallı müəyyən edilməsi üçün alimlər tərəfindən tədqiqat məhsuldarlığı yüksək olan universitetlər araşdırılmış və onlara xas olan ortaq xüsusiyyətləri müəyyən edilmişdir. Belə ki, universitetlərin tədqiqat məhsuldarlığına təkcə tədqiqatçıların fərdi keyfiyyətlərinin deyil, həm də ali təhsil müəssisələrinin nəzdində mövcud olan ümumi idarəetmə strategiyalarının və tədqiqat fəaliyyətinin idarə edilməsinə aid yanaşmaların da güclü təsir etdiyi müəyyən olunmuşdur. Bu baxımdan, tədqiqat performansının artırılması üçün maliyyə məsələləri ilə yanaşı ali təhsil müəssisələri daxilində tədqiqat fəaliyyətinin idarə edilməsinə dair strategiya, tədqiqat mədəniyyətinin düzgün təşviq edilməsi, həmçinin digər məsələlər nəzərdən keçirilməlidir.

Qeyd olunduğu kimi, tədqiqatçılar tərəfindən uzun müddət ərzində universitetlərin tədqiqat məhsuldarlığına təsir edən çoxlu sayda amillər araşdırılmışdır. Bu araşdırmaların sistematikeyinin təmin edilməsi məqsədilə Dunder və Lewis (1998) tərəfindən tədqiqat məhsuldarlığına təsir edən amillər iki qrupa ayrılmış (fərdi və institusional) və hər qrupa aid olan atributlar

müəyyən edilmişdir. Onlar hesab edirdilər ki, fərdi xüsusiyyətlərə individual göstəricilər (məsələn, IQ, şəxsiyyət, cins və yaş) və ətraf mühitin göstəriciləri (məsələn, tədqiqatçının təhsil aldığı ali təhsil müəssisəsinin keyfiyyəti, işlədiyi müəssisədə tədqiqat fəaliyyətinə yanaşma və tədqiqata olan rəğbət) daxildir. İnstitusional atributlara isə institusional struktur və rəhbərlik, proqram və fakültənin ölçüsü, özəl sektorla əlaqə, universitet gəlirlərinin miqdarı, texnologiya və hesablama vasitələrinin mövcudluğu, kitabxanadakı resursların sayı daxil edilmişdir. Bununla yanaşı, institusional atributlar arasında departamentə (şöbəyə) aid göstəricilər (şöbə mədəniyyəti, iş yükü, tədqiqat üçün institusional fondlar, tələbələrin tədqiqata cəlb olunması, qeyri-dövlət tədqiqat fondlarının dəstəyi və s.) də ayırd edilmişdir (Dunder & Lewis, 1998).

Bir qrup alim tərəfindən ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat məhsuldarlığına aid mövcud ədəbiyyat nəzərdən keçirilmiş və yüksək tədqiqat məhsuldarlığına təsir edən fərdi, institusional və liderlik amillərini əhatə edən aşağıdakı cədvəldə sistemləşdirilmiş model irəli sürülmüşdür (Bland et al, 2002).

Fərdi amillər	İnstitusional amillər	Liderlik xüsusiyyətləri
Motivasiya	Aydın məqsədlərə əsaslanan koordinasiya	Yüksək qiymətləndirilmə
Sosiallaşma	Tədqiqat mədəniyyəti	Akademik bacarıqlar
Sahə üzrə bilik və bacarıqlar	Müsbət tədqiqat mühiti	Tədqiqata yönəlmə
Tədqiqat bacarıqları	Desentralizasiya	Fərdi və təşkilati xüsusiyyətlərə diqqət
Ekspertlərin daxil olduğu şəbəkələrdə üzlük	Həmkarlar arasında ünsiyyət	
Mentor dəstəyi	Keyfiyyətli və əlçatan resurslar	
	Ədalətli əmək haqqı və digər mükafatlar	
	Məqsədyönlü şəkildə işə qəbul	

Bouden və digər tədqiqatçılar (Bowden, et al., 2005) tərəfindən bir sıra alimlərin tədqiqat fəaliyyətində uğur qazanmasının səbəbləri və buna təsir edən amilləri araşdırılaraq bir neçə kateqoriya müəyyən edilmişdir. Bunlara aiddir:

- məmnunluq kateqoriyası (tədqiqat fəaliyyətinin qaneedici və ya motivasiyaverici hesab edilməsi tədqiqatın uğurlu olmasına müsbət təsir edir);
- idarəetmə kateqoriyası (tədqiqatçının layihəni idarə etməkdən məmnunluğu tədqiqatın uğurlu olmasına müsbət təsir edir);

– inkişaf kateqoriyası (tədqiqat fəaliyyətinin tədqiqatçıların və onların təşkilatlarının inkişafı ilə nəticələnməsi tədqiqatın uğurlu olmasına müsbət təsir edir; bu kimi inkişafa yeni texnika və metodların öyrənilməsi, yeni iştirakçıların tədqiqat prosesinə cəlb edilməsi, yeni tədqiqatçılara dəstəyin verilməsi, konstruktiv əlaqələrin inkişafı, tədqiqat nəticələrinin yenidən tədrisə inteqrasiya edilməsi və təhsil müəssisəsinin imkanlarının artırılması daxildir);

– faydalılıq kateqoriyası (həyata keçirilmiş tədqiqatın cəmiyyətin və insanların həyatına təsiri, tədqiqat nəticələrinin səmərəli istifadə edilməsi).

Bir qrup alimlər tərəfindən belə bir nəticəyə gəlinmişdir ki, yüksək tədqiqat məhsuldarlığına sahib olan ali təhsil müəssisələrinin xüsusiyyətlərinə muxtariyyət/müstəqillik və güclü tədqiqat mədəniyyəti aiddir (Fiona, E., and Geare, A., 2013). Başqa bir araşdırmada da təlim və inkişaf təcrübələri ilə tədqiqat məhsuldarlığının təşviqi arasında müsbət əlaqə müəyyən edilmişdir (Kozhakhmet, S., et al. 2020). Beləliklə, ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat məhsuldarlığına təsir edən amilləri aşağıdakı kimi ümumiləşdirmək olar:

1. Elmi-pedaqoji heyətin fərdi göstəriciləri;
2. Tədqiqat təcrübəsi;
3. Maliyyə;
4. Əməkdaşlıq (yerli və xarici);
5. İnstitusional dəstək;
6. Keyfiyyətli magistratura və doktorantura təhsili;
7. Tədqiqat infrastrukturunu;
8. Nəşr imkanları;
9. Tədqiqat mədəniyyəti;
10. Sahələrarası tədqiqatlar.

Göründüyü kimi, ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat məhsuldarlığına təsir edən çoxsaylı amillər mövcuddur ki, bu amillər nəzərə alınmaqla müvafiq təkmilləşdirici addımların atılması, ali təhsil müəssisələrində həm də elmi töhfələrin verilməsi üçün əlverişli mühit yarada bilər.

Nəticə

Ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat məhsuldarlığına elmi nəşrlərin keyfiyyəti və kəmiyyəti, cəlb edilmiş qrantlar, konfranslarda iştirak və tədqiqatla bağlı digər fəaliyyətlər aiddir. Bunlar həmçinin, ali təhsil müəssisələrinin tədqiqat fəaliyyəti ilə yanaşı və müxtəlif sahələrdə biliklərin inkişafına töhfə vermək qabiliyyətinin ölçüsüdür. Tədqiqat məhsuldarlığı daha çox professor-müəllim heyətinə düşən nəşrlərin sayı, nəşrlərin təsir faktoru, əldə edilən maliyyə və təqdim edilən patentlərin sayı kimi müxtəlif meyarlardan istifadə etməklə qiymətləndirilir. Bu

göstəricilər universitetdə tədqiqat fəaliyyətinin səviyyəsini, tədqiqatın keyfiyyətini və onun akademik ictimaiyyətə və ümumilikdə, cəmiyyətə olan təsirini göstərir. Tədqiqat məhsuldarlığı universitetlərin akademik mükəmməlliyi və nüfuzunun göstəricisi kimi qlobal ali təhsil müəssisələrinin reyting tərtib edilməsi prosesində xüsusilə nəzərə alınır. Bununla yanaşı, istedadlı tələbə və müəllim heyətinin cəlb edilməsi, tədqiqatın maliyyələşdirilməsinin təmin edilməsi və digər institutlar və sənaye tərəfdaşları ilə əməkdaşlıqların qurulması və genişləndirilməsi üçün mühüm rola malikdir. Hesab edilir ki, tədqiqat məhsuldarlığına maliyyə resursları, fakültə heyətinin və elmi-pedaqoji heyətin kəmiyyət və keyfiyyəti, universitetin infrastrukturunu, multidisiplinar və intradisiplinar əməkdaşlıq, təşkilati dəstək, tədqiqat mədəniyyəti, universitetin yerləşdiyi yer və digər amillər təsir edir. Bu amillərin müvafiq ali təhsil müəssisələri tərəfindən nəzərə alınması müvafiq təkmilləşdirici və inkişafa aparıcı addımların atılması və ali təhsil müəssisələrində elmi töhfələrin verilməsi üçün əlverişli mühit yarada bilər.

Problemin aktuallığı. Elmi tədqiqatların əhatəsinin və təsirinin genişləndirilməsinin cari dövrdə Azərbaycan Respublikasının ali təhsil sistemində əsas prioritetlər arasında olması bu araşdırmaya aktuallıq qazandırır. Belə ki, tədqiqat məhsuldarlığının göstəricilərinin artırılması üçün həmin məhsuldarlığa təsir edən faktorların aşkar edilməsi və bu istiqamətdə arzuolunan inkişafa nail olmaq məqsədilə nəzərə alınması xüsusi önəm daşıyır.

Problemin yeniliyi. Cari araşdırmada tədqiqat məhsuldarlığı anlayışı dərindən tədqiq edilmiş və ona təsir edən amillər empirik araşdırmaların və müxtəlif tədqiqatçıların elmi nəticələrinə əsaslanaraq ümumiləşdirilmişdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Tədqiqat məhsuldarlığı universitetlərin akademik mükəmməlliyi və nüfuzunun göstəricisi kimi qlobal ali təhsil müəssisələrinin reyting tərtib edilməsi prosesində mühüm meyarlardan biri qismində nəzərə alınır. Bununla yanaşı, istedadlı tələbə və müəllim heyətinin cəlb edilməsi, tədqiqatın maliyyələşdirilməsinin təmin edilməsi və digər institutlar və sənaye tərəfdaşları ilə əməkdaşlıqların qurulması və genişləndirilməsi üçün mühüm rola malikdir.

Ədəbiyyat:

1. Abramo, G., D'Angelo, C. A., & Murgia, G. (2016). The relationship between university research funding and scientific productivity. *Journal of Informetrics*, 10(4), 1147-1158.

2. Ajjawi, R., Crampton, P. and Rees, R., (2018) What Really Matters for Successful Research Environments? A Realist Synthesis. *Medical Education* 52 (9): 936-950. <https://doi.org/10.1111/medu.13643>;
3. Amirova, G., & Valiyev, A. (2021). Do university graduate competences match post-socialist labour market demands? Evidence from Azerbaijan. *Journal of Teaching and Learning for Graduate Employability*, 12 (2), 332-347;
4. Beerkens, M., (2013) Facts and fads in academic research management: The effect of management practices on research productivity in Australia. *Research Policy* 42(9):1679–93. doi:<https://doi.org/10.1016/j.respol.2013.07.014>;
5. Bland, C. J., Seaquist, E., Pacala, J. T., Center, B., & Finstad, D. (2002). One school's strategy to assess and improve the vitality of its faculty. *Academic Medicine*, 77(5), 368-376.
6. Bowden, J., Green, R., Barnacle, N., Cherry, N., & Usher, R. (2005). Academics' ways of understanding success in research activities. In Bowden J. A. & Green P. (Eds.). *Doing developmental phenomenography* (pp. 128–144). -Melbourne: RMIT University Press.
7. Dundar, H. & Lewis, D. R. (1998). Determinants of research productivity in higher education. *Research in Higher Education*, 39(6), 607-631
8. Edgar, F. & Geare, A. (2013) Factors influencing university research performance. *Studies in Higher Education*, 38:5, 774-792, DOI: 10.1080/03075079.2011.601811
9. Fischer, M. M., & Varga, A. (2011). Knowledge spillovers and regional growth: A simultaneous equation model. *Regional Studies*, 45(5), 631-647
10. Harris, G. T. (1990). Research performance indicators in Australian university economics departments, 1986-87. *Economic Analysis and Policy*, 20(1), 73-82
11. Hemmings, B., and Russell K., (2016) The Relationship Between Research Self-Efficacy, Research Disposition and Publication Output. *Educational Psychology* 36 (2): 347-61. doi:10.1080/01443410.2015.1025704.;
12. Lane, J., & Langevin, M. (2011). University research funding and publication productivity: Should there be more charity towards the social sciences?. *Scientometrics*, 89(1), 1-20
13. Leathwood, C. and Read, B., (2013) Research policy and academic performativity: Compliance, contestation and complicity. *Studies in Higher Education*. 38. 10.1080/03075079.2013.833025
14. Lucas, C., and Murry, J., (2011) *New Faculty: A Practical Guide for Academic Beginners*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
15. Ma, Y., & Lee, J. (2019). Science production and institutional culture: The case of China. *Scientometrics*, 119(1), 155-174.
16. Pellino, G. R., Blackburn, R. T., & Boberg, A. L. (1984). The dimensions of academic scholarship: Faculty and administrator views. *Research in Higher Education*, 20(1), 103-115
17. Salmi, J. (2009). The challenge of establishing world-class universities (Vol. 3). *The World Bank*.
18. Tamtekin Aydın, O. (2017). Research Performance of Higher Education Institutions: A Review on the Measurements and Affecting Factors of Research Performance. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (2), 312-320. <https://dergipark.org.tr/en/pub/higheredusci/issue/61493/918190>
19. Tang, L., Liu, X., & Zhang, C. (2016). The effects of research facilities on scientific productivity: A longitudinal study of Chinese universities. *Research Policy*, 45(9), 1838-1850.
20. Turner, L., & Mairesse, J. (2005). Individual Productivity Differences in Public Research: How important are non-individual determinants? An Econometric Study of French Physicists' publications and citations (1986-1997). Paris: Centre National de la Recherche Scientifique.
21. Vlassopoulos, M. J., & Patsopoulos, N. A. (2010). Faculty size and research productivity: A meta-analysis. *Scientometrics*, 82(2), 325-338
22. Wester, K., Borders, L., Gonzalez, L. and P. Waalkes., P., (2019) Factors Contributing to Scholarly Productivity of Assistant Professors in Counseling." *Counselor Education and Supervision* 58 (3): 225–237. doi:10.1002/ceas.12152
23. Wuchty, S., Jones, B. F., & Uzzi, B. (2007). The increasing dominance of teams in production of knowledge. *Science*, 316(5827), 1036-1039.

E-mail: leyla.yadigarova.dok@arti.edu.az

Rəyçilər: *ped.elm.dok.*, *prof. P.B. Əliyev*,
ped.ü.fəls.dok., *dos. K.Ə. Səmədov*

Redaksiyaya daxil olub: 17.01.2024.